

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Haftalık Değerlendirme Notu

Haftalık Değerlendirme Notu/270115
Hazırlayan: Mahir BÜYÜKYILMAZ

27 Ocak 2015

A) DÜNYA

A1) ABD Başkanı Obama, ABD başkanlarının her yıl Ocak ayında yaptıkları geleneksel Birliğin Durumu konuşmasında ülkesinin, ekonomik kriz ve savaş dolu yılları geride bırakarak yeni bir sayfa açtığını ifade etti. Obama bu konuşmasında, İran'a yeni yaptırımlar uygulanması için acele etmeme çağrısında bulundu. Başkanın dış politikayla ilgili olarak bir diğer talebi ise Küba'ya uygulanan ticari ambargonun son bulması için çalışmalara başlanması oldu. Konuşmasının büyük bölümünü ekonomiye ayıran Obama, olumlu bir tablo çizdi ve yönetiminin ekonomi politikalarının başarılı olduğunu söyledi. Yönetiminin sağlık sigortası, mali denetim ve göç gibi konulardaki başarılarını tehdit edecek her tür yasa tasarısını ise veto edeceğini belirten Obama, Kongre'den ayrıca daha fazla kişiye iş imkanı sağlayacak yatırım planına onay vermesini talep etti.

A2) ABD Temsilciler Meclisi Başkanı John Boehner, İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'yu Mart ayında ABD Kongresi'nde bir konuşma yapmak için davet etti. Bu girişimin Beyaz Saray tarafından devlet protokolüne aykırı olarak görülmesi nedeniyle Netanyahu'nun, Başkan Obama tarafından ağırlandırılmayacağı açıklandı. Davet, Cumhuriyetçilerin, ABD yönetiminin İran politikasına bir tepki olarak değerlendirilebilir. Başkan Obama, Kongre'den İran'a yönelik bir ek yaptırım paketinin onaylanması durumunda bu girişimi veto edeceğini açıklamıştı.

A3) IMF gelecek iki yıl için küresel ekonomik büyüme tahminlerini aşağıya çekti. Buna göre, küresel büyümenin 2015 yılında yüzde 3.5, 2016'da ise yüzde 3.7 oranında gerçekleşmesi bekleniyor. IMF tarafından yayınlanan küresel ekonomik görünüm raporuna göre, petrol fiyatlarındaki düşüşün bazı ülke ekonomilerine olumlu etkileri olması beklense de, bu olumlu etkilerin, yatırımların azalması ile Ortadoğu ve Ukrayna'da devam eden jeopolitik riskler karşısında oldukça yetersiz olduğu belirtiliyor. Raporla, petrol ihracatçısı ülkeler Rusya, Nijerya ve Suudi Arabistan'ın küresel küçülmeden en çok etkilenecek ülkeler olduğu tespitinde bulunuluyor; Avro Bölgesi ve Japonya'daki ekonomik durgunluğun önümüzdeki iki yıl boyunca devam etmesi öngörülüyor. Raporla ayrıca 2016 yılında Hindistan'ın yüzde 6.5 büyüme kaydederek, yüzde 6.3 büyüyeceği öngörülen Çin'i yıllık büyüme hızı cephesinde geride bırakacağı belirtiliyor.

B) BÖLGE

B1) Suudi Arabistan Kralı Abdullah bin Abdulaziz el Suud hayatını kaybetti. Trans-Atlantik ittifakınca radikal İslam ve teröre karşı sağlam bir müttefik olarak görülen Kral Abdullah, Arap Baharı hareketlerine desteği reddetmesi, Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de diktatörlük rejimlerinin devrilmesine neden olan ayaklanmalara karşı çıkmasıyla biliniyordu. Suudi Arabistan, aynı dönemde Bahreyn'de Şiiler'in temel haklarını talep ettikleri gösterileri bastırmak için doğrudan bu ülkeye asker göndererek müdahalede bulunmuştu. Kral, görevde bulunduğu süre boyunca yönetimde bazı reformlara imza attı ancak ülkesinde siyasal muhalefetin oluşmasına imkan tanımayan baskı anlayışını ortadan kaldıracak bir girişimde de bulunmadı.

Abdullah'ın yerine krallığa kardeşi olan Veliiaht Prens Salman'ın geçeceği açıklandı. 79 yaşındaki Salman, 2012 yılından bu yana tahtın varisi ve aynı zamanda savunma bakanıydı. Yeni Kral, 69 yaşındaki kardeşi Mukrin Bin Abdülaziz el Suud'u veliaht prens, oğlu Prens Muhammed bin Salman'ı savunma bakanı olarak atadı. Burada altı çizilmesi gereken, dikkat çeken bir ayrıntı, önceki uygulamalarda herhangi bir şekilde örneği olmayan bir kararlar, Mukrin'in Abdullah tarafından, yani kendisi henüz sağken, 2.veliaht olarak zaten atanmış olmasıdır.

B2) Avrupa Merkez Bankası (AMB) Başkanı Mario Draghi, bir dizi para politikası önlemi kararlaştırdıklarını, önümüzdeki aylardan başlayarak ayda 60 milyar Avroluk kamu bono ve tahvilleri alımı yapılacağını ve bu işlemin ülkelerin AMB'deki payına göre belirleneceğini açıkladı. Bu adım ekonomi dünyasında son yılların en önemli ama aynı zamanda en riskli kararlarından biri olarak tanımlanırken, Draghi, bu kararı alarak düşük faiz oranı sayesinde bankaların bireysel ve kurumsal tüketicilere sunduğu kredilerin maliyetinin azaltılmasını ve ekonominin canlandırılmasını amaçladıklarını ifade etti. Karar sonrasında Avrupa piyasaları hareketlendi. Borsalar son 7 yılın zirvesine çıkarken, Euro ise 11 yılın en düşük seviyesine indi. AMB tahvil alımları, şartlar kötüleşmediği takdirde Eylül 2016 tarihine kadar devam edecek. Karar, özellikle Almanya'da tepki yarattı. Almanya Federal Bankası Başkanı Jens Weidmann planın uygulanmasına karşı oldukları ifade etti.

B3) IŞİD terör örgütüyle mücadeleyi masaya yatırmak üzere 21 ülkenin dışişleri bakanı İngiltere'nin başkenti Londra'da toplandı. Uluslararası zirvede, IŞİD'e katılımları ve para akışını durdurmanın yolları görüşüldü. Toplantıda Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu temsil etti. ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, zirvede yapmış olduğu basın toplantısında örgütün ilerleyişinin durdurulduğunu, bazı noktalarda geriletildiğini belirtti. Kerry, IŞİD'in küresel bir sorun olduğunu vurgulayarak, örgüte karşı mücadelede küresel işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etti. Son olarak iki Japon vatandaşı kaçırılan IŞİD, Japon hükümeti tarafından 200 milyon dolar verilmemesi halinde rehinelerin öldürüleceği tehdidinde bulunmasının ardından ve uluslararası çabalara rağmen rehinelerden birini infaz etti.

B4) Merkezi İngiltere'deki Suriye İnsan Hakları Gözlem örgütü, Kürtlerin, IŞİD militanlarına karşı verdikleri dört aylık silahlı mücadeleden sonra Kobani'nin kontrolünü yeniden ele geçirdiklerini duyurdu. ABD ordusu öncülüğündeki uluslararası koalisyon güçleri, son bir haftadır hava saldırılarını Kobani üzerinde yoğunlaştırmıştı. Rusya, Pazartesi günü Suriyeli heyetlere barış görüşmeleri için ev sahipliği yapacağını açıkladı. Moskova'da, dört gün sürmesi beklenen görüşmelerde iç savaşa kalıcı çözüm bulunması için yollar aranacak ve dört gün boyunca yeni bir barış konferansı için de ön

hazırlık yapılmış olacak. Geçen yıl BM arabuluculuğunda Cenevre’de yapılan iki uluslararası konferansta sonuç alınamamıştı.

B5) Fransa’da art arda yaşanan terör eylemleri başta Fransız hükümeti olmak üzere AB üyesi ülkeleri terörle mücadelede yeni önlemler almaya itti. Fransa Başbakanı Manuel Valls terörizmin değişmesiyle birlikte izlenen stratejilerin de değişmesi gerektiğini, bu nedenle iki yıl önce uygulanmaya başlayan terörle mücadele yasalarını katılaştıracaklarını açıkladı. Ülkede, terörle mücadele kapsamında güvenliğe ayrılan bütçe 425 milyon Euro artırılacak, üç yıl içinde savunma, adalet, içişleri ve finans bakanlıklarında ek kadrolar açılacak, toplamda iki bin beş yüzden fazla yeni istihdam sağlanacak, hapisanelerde görevli Müslüman din adamlarının sayısı artırılacak. Yasa tasarısının mart ayında meclisin onayına sunulması bekleniyor. Bu ve diğer yeni önlemlerin değerlendirildiği toplantıya, Arap Ligi Genel Sekreteri Nabil El Arabi de katıldı. Yeni güvenlik önlemlerine yönelik stratejinin Mayıs ayında hazır olması bekleniyor.

B6) Ukrayna’da Rusya yanlısı ayrılıkçıların kontrolündeki Donetsk bölgesinde gerçekleştirilen saldırıda 13 kişinin ölmesiyle darbe alan ateşkes çalışmaları, Azov Denizi kıyısındaki liman kenti Mariupol’da gerçekleşen ve çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği saldırılar nedeniyle sekteye uğramış durumda bulunuyor. Ülkenin doğusunda ayrılıkçılar ve ordu arasında gerginliğin tırmanmasıyla beraber Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroşenko, Rusya’ya askerlerini ülkeden çekmesi ve ateşkes planına uyması uyarısında bulundu. Rusya ise önceki açıklamalarında Donetsk ve Luhansk bölgelerinde askerlerinin bulunduğu iddialarını yalanlamıştı. Proşenko Moskova’ya, Minsk’te taraflar arasında Eylül ayında imzalanan ateşkese de uyulması çağrısı yaptı.

B7) Mısır’da Müslüman Kardeşler teşkilatı, Hüsnü Mübarek’in iktidarını sona erdiren 25 Ocak Devrimi’nin dördüncü yıldönümünde devrimden vazgeçmeyeceğini belirterek harekete geçme çağrısı yaptı. Yıldönümü nedeniyle yapılan gösterilerde Polis göstericilere müdahale etti ve ciddi can kayıpları meydana geldi. Gösterilerde katılımın artmasında yolsuzluk davasında tutuksuz yargılanmalarına karar verdiği devrik lider Hüsnü Mübarek’in oğulları Ali ve Cemal Mübarek Kahire’deki tutuklu buldukları hapishaneden tahliye edilmesi etkili oldu.

B8) Yemen’de Husi milisleri ile ordu arasında Eylül ayında yaşanmaya başlayan çatışmalar nedeniyle sürmekte olan istikrarsızlık ve siyasi kriz, Husilerin, başkent Sana’daki Cumhurbaşkanlığı Sarayı kuşatması sonucu yeni bir boyuta yükselmiş durumda bulunuyor. Husilerin başkette hakimiyeti sağlamasının arından önce Başbakan Halid Mahfuz Bahhah hükümeti, daha sonra ise Cumhurbaşkanı Abdurrabu Mansur Hadi istifa etti. İstifaların ardından ise Sana’da binlerce kişi sokağa çıktı ve Husileri protesto etti. Suudi Arabistan ve İran gibi bölgesel güçlerin mücadele arenasına dönüşen ülkede El Kaide ile Husiler arasındaki mezhep temelli çatışma da süregeliyor. Bu nedenle ülkede kısa süre içerisinde istikrarın yeniden tesis edilmesi olası görülmemektedir.

B9) Somali’nin başkenti Mogadişu’da bomba yüklü araçla Türk delegasyonunun bulunduğu otel önünde bombalı saldırı düzenlendi. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın ülkeye gerçekleştireceği ziyaret öncesinde meydana gelen saldırıyı El Şebab örgütü üstlendi. Bu gelişme, Somali’de son yıllarda Türkiye aleyhine yükselmeye başlayan siyasi havanın en son, siyasi mesaj olarak da en yüksek hassasiyete sahip bir çıkış olarak değerlendirilmektedir.

C) TÜRKİYE

C1) 17-25 Aralık adli gelişmelerinde isimleri geçen en yüksek düzeydeki siyasiler olan eski bakanlar Zafer Çağlayan, Egemen Bağış, Muammer Güler ve Erdoğan Bayraktar hakkında kurulan Meclis Soruşturma Komisyonunun Yüce Divan'a sevk edilmemelerine ilişkin kararını içeren Rapor, Meclis Genel Kurul'nda görüşüldü. Görüşmeleri takiben yapılan oylamalarda; Çağlayan 242 kabul, 264 ret; Muammer Güler 241 kabul, 258 ret; Egemen Bağış 245 kabul, 255 ret; Erdoğan Bayraktar 219 kabul, 288 ret oyu alarak alarak Yüce Divan'a gönderilmedi.

C2) TC Merkez Bankası (TCMB) süredir yüzde 8.25'te tuttuğu politika faizini 50 baz puan indirerek yüzde 7.75 seviyesine çekti. Faiz koridorunun üst ve alt seviyesi olan yüzde 11.25 ve yüzde 7.5 oranlarını değiştirmedir. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan konuya ilişkin yapmış olduğu açıklamada faiz indirim oranını yeterli bulmadığını belirtti ve TCMB Başkanı Erdem Başçı'yı ek faiz indirimi gerçekleştirmeye çağırdı.

C3) Fransa'da yayımladığı Muhammed Peygamber karikatürleri nedeniyle 12 kişinin öldüğü saldırıya uğrayan Charlie Hebdo dergisi Diyarbakır'da düzenlenen eylemle protesto edildi. Hizbullah örgütüyle bağlantılı olan Peygamber Sevdalıları Platformu'nun düzenlediği, Hz.Muhammed'e saygı adı verilen protesto mitingine yaklaşık 100 bin kişi katıldı. Göstericilerin HDP, KCK ve PKK'yı da protesto ettikleri kaydedildi.

SONUÇ- Değerlendirme ve Öneriler

- Amerika'nın en azından Yönetim düzeyinde İran ile olan gerilim ortamının yönetilebilir koşullara çekilmesi ve bu yolla yumuşatılmasına yönelik duruşunun iyi okunması gerektiği değerlendirilmektedir. Bölgede bir yanda Ukrayna, bir yanda Körfez ve Orta Doğu coğrafyasındaki gelişmeler, diğer yanda da Çin faktörünün ağırlık kazandığı bir dönemde, İran'ın kritik konumunun gelecekteki jeo-politik girişimlerde daha da belirleyici bir nitelik kazanmasına neden olacaktır. Bölge dengelerinde hem Türkiye hem İran'ın bölgesel güç olarak yer aldığı senaryolar çok geniş bir alana sahip değildir. Türkiye'nin AB çıpasından uzaklaştığı durumlarda, bölgedeki konumunun daha da ikincil bir seviyeye indirgenmesi şaşırtıcı olmamalıdır.

- TDE'nin 15. Haftalık Raporu'nda sosyolojik nitelikli köktendinci oluşumların siyasallaşması, daha da ötesi siyasal alanda kendi içlerinde rekabetçi yapılara dönüşmesinin öngörülemez güvenlik sorunları ve sosyal çalkantılara neden olmaları olasılığı vurgulanmıştı. Bu hafta Paris'te yaşanan gelişmelerin bu tespit çerçevesinde değerlendirilmesinin; "terör" olgusunun "tek bir düzenek" olarak değil, onu yaratan, besleyen ve yaşatan unsurları itibarı ile en az 3 katmanda ele alınmasının bu konudaki en sağlıklı yaklaşım olacağı görülmektedir.

- Bu hafta TBMM'de yapılan Yüce Divan oylamaları sonuçları, Türkiye'de bakan seviyesinde yolsuzlukla suçlanan siyasetçilerin "aklanma hakkından" feragat etmeleri anlamını taşımaktadır. Bu siyasetçiler bu kararı verirken ülkede yargıya olan güvensizliklerini ileri sürmüşler, bizatihi kendilerinin yürütme erki olarak parçası oldukları sistem konusunda bir tavır almışlardır. Bu gelişme, ülkenin bulunduğu noktada "çözüm süreci" gibi alınacak olan tarihi kararların kimler ve nasıl bir ortamda oluşturulduğu ve hangi sonuçları doğuracağı ve hangi hedeflere yönelik olacakları konusunda önemli ipuçları taşımaktadır.